

РОЗВИТОК І КОРЕКЦІЯ УСНОГО МОВЛЕННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ АРТ-ТЕРАПІЇ

Павлюківська Вікторія Олегівна
здобувачка вищої освіти групи 25 Мз-СпОЛ
Житомирський державний університет
імені Івана Франка, Україна

Актуальність. Порушення усного мовлення у дітей дошкільного віку є однією з найпоширеніших проблем, що суттєво впливає на їхній загальний розвиток, успішність у навчанні та соціальну адаптацію. Здатність до ефективної комунікації є фундаментальною для формування повноцінної особистості, а її недорозвиток у ранньому віці може призвести до стійких труднощів у майбутньому.

Значущість раннього втручання: Дошкільний вік є сенситивним періодом для розвитку мовленнєвої функції. Саме в цей час мовлення активно формується, і своєчасна корекція відхилень дозволяє уникнути їх закріплення та мінімізувати негативні наслідки. Ігнорування цих проблем може призвести до вторинних порушень, таких як труднощі в оволодінні письмом та читанням, низька самооцінка, соціальна ізоляція та психоемоційні проблеми.

Обмеженість традиційних підходів: Попри існуючі традиційні методи корекції мовленнєвих порушень, їхня ефективність не завжди є достатньою, особливо у випадках, коли проблеми мовлення супроводжуються психоемоційними труднощами, низькою мотивацією дитини або опірністю до занять. Деякі діти можуть відчувати дискомфорт або стрес від надмірно "шкільних" методів навчання, що знижує їхню зацікавленість та ефективність корекційної роботи.

Потенціал арт-терапії: В останні десятиліття зростає інтерес до використання арт-терапії як допоміжного та водночас самостійного методу корекційно-розвивальної роботи. Арт-терапія, завдяки своїй невербальній природі та опорі на творчість, дозволяє дітям виражати свої емоції, почуття та думки без прямого використання мови. Це особливо цінно для дітей з мовленнєвими порушеннями, оскільки знижує рівень їхньої тривожності та створює комфортні умови для розвитку комунікативних навичок.

Комплексний вплив арт-терапії: Застосування арт-терапії в корекції мовленнєвих порушень дозволяє досягти мультимодального впливу:

Стимуляція мовленнєвого розвитку: Через малювання, ліплення, аплікацію та інші види творчої діяльності активізуються дрібна моторика, координація рухів, зорове та слухове сприйняття, що безпосередньо впливає на формування мовленнєвих центрів мозку.

Корекція психоемоційного стану: Арт-терапія допомагає дітям зняти емоційну напругу, впоратися зі страхами та тривожністю, підвищити самооцінку та впевненість у собі. Позитивний емоційний фон сприяє більшій відкритості до навчання та комунікації.

Розвиток комунікативних навичок: Через спільну творчу діяльність діти навчаються взаємодіяти, виражати свої думки та почуття невербально, а потім і вербально, обговорюючи свої роботи. Це створює природні умови для розвитку діалогічного мовлення.

Стан дослідження. Проблема порушень усного мовлення у дітей дошкільного віку є однією з найактуальніших у сучасній логопедії, педагогіці та психології. Формування правильного мовлення - необхідна умова повноцінного розвитку особистості, соціалізації та засвоєння навчального матеріалу у подальшому навчанні.

Питанням розвитку та корекції мовлення дітей дошкільного віку досліджували такі науковці, як А. М. Богуш, Н. В. Гавриш, М. К. Шеремет, які розкривали теоретичні засади мовленнєвого розвитку, причини та особливості мовленнєвих порушень, а також методи їх подолання у дошкільному віці.

Окрему увагу вчені приділяли інноваційним підходам до корекційно-розвивальної роботи, зокрема О. В. Тарасова, Л. О. Шульга, Т. П. Яценко, Л. І. Трофименко, Ю. В. Рібцун досліджували можливості використання арт-терапевтичних засобів у роботу з дітьми, наголошуючи, що мистецтво (малювання, ліплення, музика, театралізація, казкотерапія) є ефективним інструментом емоційного розвантаження, розвитку комунікативних навичок і стимуляції мовленнєвої активності.

Виклад матеріалу. Усний розвиток є фундаментальним аспектом загального розвитку дитини, що відкриває двері до успішної соціалізації, навчання та пізнання світу. Проте, значна кількість дошкільнят стикається з різноманітними порушеннями усного мовлення, які можуть суттєво впливати на їхній психоемоційний стан та подальше формування особистості.[2] Традиційні методи логопедичної корекції, хоча й ефективні, не завжди враховують індивідуальні особливості дитини, її інтереси та потреби у самовираженні. Саме тому в сучасній корекційній педагогіці все більшої популярності набуває арт-терапія – потужний інструмент, що дозволяє поєднати лікування та творчість, відкриваючи нові можливості для гармонійного розвитку мовлення.[1]

Арт-терапія – це напрямок психотерапії та корекції, що ґрунтується на використанні мистецтва та творчості для досягнення терапевтичних цілей.[4] Її ефективність у роботі з дітьми дошкільного віку, які мають порушення мовлення, обумовлена кількома ключовими факторами:

- ✓ Невербальне самовираження: Діти, особливо ті, хто має труднощі з мовленням, часто відчують фрустрацію через нездатність адекватно висловити свої думки та почуття. Арт-терапія надає їм безпечний простір для невербального самовираження через малювання, ліплення, аплікацію, музику, театралізацію. Це допомагає знизити емоційне напруження та відкрити шлях до подальшої комунікації.

- ✓ Стимуляція дрібної моторики: Багато арт-терапевтичних технік (малювання пальчиками, робота з пластиліном, бісером, піском) активно задіюють дрібну моторику рук. Доведено, що розвиток дрібної моторики безпосередньо пов'язаний з розвитком мовленнєвих центрів головного мозку. Чим краще розвинені рухи пальців, тим швидше та якісніше розвивається мовлення.

- ✓ Розвиток уяви та мислення: Творча діяльність стимулює уяву, образне мислення, асоціативні зв'язки, що є основою для формування зв'язного мовлення та розуміння смислових відтінків слів.

- ✓ Формування емоційної стійкості та впевненості: Успіхи у творчості, навіть найменші, підвищують самооцінку дитини, формують відчуття власної значущості та впевненості у собі. Це особливо важливо для дітей з мовленнєвими порушеннями, які часто відчують себе невпевнено через свої труднощі.

- ✓ Створення позитивної атмосфери: Заняття арт-терапією зазвичай проходять в ігровій, невимушеній атмосфері, що сприяє зняттю психологічних бар'єрів та підвищенню мотивації дитини до корекційної роботи [5].

У корекції усного мовлення дошкільнят ефективно використовуються різні види арт-терапії [3]:

- ✓ Ізотерапія (малювання, аплікація, кольоротерапія). Малювання: Допомагає виразити емоції, розвиває дрібну моторику, просторову орієнтацію, асоціативне мислення. Логопед може пропонувати малювати предмети, про які говориться, або створювати малюнки на задану тему, заохочуючи дитину коментувати свої дії. Кольоротерапія: Використання певних кольорів може

впливати на психоемоційний стан дитини, створюючи сприятливі умови для навчання та корекції.

✓ Ліплення (пластилін, глина, солоне тісто): Розвиває дрібну моторику, тактильні відчуття, зміцнює м'язи рук. Ліплення сприяє розвитку кінестетичних відчуттів, що важливо для формування правильної артикуляції. Може використовуватися для створення об'ємних зображень слів, вивчення букв та звуків.

✓ Пісочна терапія: Робота з піском має розслабляючий, заспокійливий ефект, допомагає зняти емоційне напруження. Створення пісочних історій сприяє розвитку зв'язного мовлення, логічного мислення, уяви.

✓ Музикотерапія: Слухання музики, спів, ритмічні рухи під музику розвивають слухове сприйняття, відчуття ритму, темпу, що є важливим для формування інтонаційної виразності мовлення. Спів сприяє зміцненню голосових зв'язок та розвитку дихальної системи.

✓ Казкотерапія: Використання терапевтичних казок допомагає дитині опрацювати емоції, вирішити психологічні проблеми, а також розвиває словниковий запас, зв'язне мовлення, уяву. Діти можуть переказувати казки, доповнювати їх, створювати власні історії.

✓ Театралізація (ігри-драматизації, ляльковий театр): Розвиває артикуляційний апарат, міміку, інтонаційну виразність. Допомагає дитині приміряти на себе різні ролі, вчитися висловлювати емоції та думки персонажів, що покращує її комунікативні навички.

✓ Успішна корекція порушень усного мовлення за допомогою арт-терапії вимагає комплексного підходу та тісної співпраці логопеда з арт-терапевтом (або використання логопедом арт-терапевтичних засобів у своїй практиці). Важливо:

✓ Індивідуалізація: Підбір арт-терапевтичних методик повинен здійснюватися з урахуванням індивідуальних особливостей дитини, її віку, рівня мовленнєвого розвитку, інтересів та характеру порушення.

✓ Ігрова форма: Заняття мають проходити в ігровій формі, що дозволить дитині відчувати себе комфортно та невимушено.

✓ Системність: Регулярність та системність занять є запорукою стійкого корекційного ефекту.

✓ Позитивна мотивація: Важливо заохочувати будь-які прояви творчої активності дитини, створюючи позитивний емоційний фон.

✓ Тісна співпраця з батьками: Батьки є важливими партнерами у корекційному процесі. Їхнє залучення до арт-терапевтичних занять та продовження роботи вдома значно підвищує ефективність корекції.

Висновок. Арт-терапія – це не просто додатковий інструмент, а повноцінний та надзвичайно ефективний метод корекції порушень усного мовлення у дітей дошкільного віку. Вона дозволяє зробити процес навчання цікавим, захоплюючим та гармонійним, відкриваючи перед дитиною світ творчості та самовираження. Використання арт-терапевтичних засобів не тільки сприяє формуванню чіткого та виразного мовлення, але й розвиває загальні психічні

процеси, емоційний інтелект, соціальні навички, формуючи гармонійно розвинену особистість, готову до успішної взаємодії зі світом.

Список використаних джерел

1. Богуш А. М., Гавриш Н. В., Саприкіна О. В. Теорія і методика розвитку мовлення дітей раннього віку: підручник для студентів вищих навчальних закладів факультетів дошкільної освіти. Вид 2-е. Київ : Видавничий Дім «Слово», 2015. 408 с.
2. Вознесенська О. Арт-терапевтична освіта: аналіз зарубіжного та вітчизняного досвіду. Простір арт-терапії : Зб. наук. праць / УМО, 74 2019, ВГО «Арт- терапевтична асоціація», 2019. / за ред. : Лушин П. В., Чуприков А. П. та ін. : Золоті ворота, 2019. С. 4-21.
3. Грінцова О.М., Терещенко Л.А. Дитяча психодіагностика: навчально-методичний посібник. Вінниця: Нілан-ЛТД, 2015. 227 с.
4. Трофіленко Л. І. Корекція навчання з розвитку мовлення дітей старшого дошкільного віку із ЗНМ: програмно-методичний комплекс. Київ: Фірма «ІНКОС», 2011. 128 с.
5. Дудкевич Т. В. Дитяча розвивально-корекційна психологія. Модульний навчальний посібник для студентів внз за напрямом підготовки 6.030103 «Практична психологія». К.: Центр учбової літератури, 2022. 304 с.